

Rebecka Pomerling
010-473 58 49
Fredrik Malmberg
010-473 50 00

Svar på remiss av Forum för levande historias framtida inriktning

Inledning

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) ser på ett övergripande plan positivt på förslagen om Forum för levande historias (FLH) inriktning och uppdrag. SPSM menar dock att begreppet intolerans är otydligt, och att utredningen inte på ett tillräckligt tydligt sätt beskriver vad som avses. Eventuellt skulle formuleringen i myndighetens instruktion kunna justeras.

SPSM begränsar myndighetens remissvar till de delar som bedömts vara relevanta utifrån myndighetens uppdrag.

Övergripande kommentarer

SPSM vill lyfta vikten av att funktionsrättsperspektivet beaktas i myndighetens uppdrag och verksamhet utifrån följande aspekter:

- **Ett intersektionellt perspektiv**

SPSM menar att det är angeläget att särskilt belysa den historiska situationen för personer med funktionsnedsättning under Förintelsen, vilket FLH också gör idag. På motsvarande sätt kan förutsättningarna behöva belysas i beskrivningen av andra brott mot mänskligheten. Situationen för personer med funktionsnedsättning behöver också särskilt uppmärksammas när det kommer till frågor som rör intersektionella perspektiv om hur olika maktordningar och diskrimineringsgrunder påverkar, och ibland, förstärker varandra.¹

- **Principen om universell utformning och tillgänglighet**

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå

¹ Se exempelvis FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Allmän kommentar nr 6 om jämlikhet och icke-diskriminering, p. 19.

jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.² Principen om universell utformning och befintliga brister i tillgängligheten är två av de fyra områden som genomförandet av funktionshinderpolitiken ska inriktas mot för att nå det nationella målet. Att förebygga och motverka diskriminering är också ett sådant område. Utbildning är ett av de samhällsområden som är prioriterade i genomförandet och uppföljningen av funktionshinderspolitiken.³ Ur SPSM:s perspektiv är det särskilt angeläget att universell utformning och tillgänglighet beaktas i såväl utbildningsinsatser som i framtagande av pedagogiska material som riktar sig till skolan. SPSM:s erfarenhet är att det alltid ger merkostnader att göra anpassningar i efterhand.

SPSM vill i sammanhanget lyfta att det idag finns flera bra exempel på material framtagna av FLH, som har tillgängliggjorts på olika sätt, exempelvis genom teckenspråkstolkning, sidor på lättläst svenska och möjligheten att få text uppläst.

- **Att utbildningsverksamhet och skolmaterial riktas mot, och vid behov tillgängliggörs för, elever inom alla skolformer**

I promemorian betonas FLH:s verksamhet mot lärare och elever i grundskolan årskurs 4-9 och gymnasieskolan. Skolformerna sameskolan, specialskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan nämns inte alls i promemorian. Det framstår utifrån promemorian som oklart om dessa skolformer ändå på något sätt omfattas.⁴ Begreppet ”särskolan” används däremot en gång, genom skrivningen ”Idag vänder sig myndigheten mer aktivt även till andra skolformer som t.ex. folkhögskolan och särskolan.”

SPSM menar att det är viktigt att FLH:s skolmaterial och utbildningsinsatser riktas mot samtliga relevanta skolformer inom skolväsendet, samt till andra utbildningsformer, såsom folkhögskolor. Specialskolans, sameskolans, grundsärskolans och gymnasiesärskolans särskilda förutsättningar och behov behöver beaktas i framtagande av material, och det borde enligt SPSM vara en självklarhet att dessa skolformer är lika centrala målgrupper för FLH som grundskolan och gymnasieskolan. Det behöver också enligt SPSM på ett tydligt

² Prop. 2016/17:188 Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken.

³ Prop. 2016/17:188 Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken och Regeringen Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031.

⁴ Exempelvis skulle det kunna vara en oavsedd begränsning genom att när intervjuade refererar till grundskola omfattar det även andra motsvarande skolformer.

sätt framgå hur material tillgängliggjorts så att lärare hittar material som är tillgängliga och passar för alla elever.⁵

Synpunkter på förslagen

4.1.1 Stort behov av verksamheten vid Forum för levande historia

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) delar utredningens bedömning.

FLH bedriver ett viktigt främjande arbete som kan nå brett och som också tar en bred ansats i arbetet med demokrati och mänskliga rättigheter. SPSM ser positivt på hur FLH arbetar och verkar för att omfatta olika minoriteter och grupper som riskerar att exkluderas och diskrimineras. Det är också tydligt på FLH:s webbplats där det finns ett rikt och varierande material, som i flera delar tillgängliggjorts och översatts för att nå fler.

4.1.2 Utgångspunkt tas i lärdomar från Förintelsen

SPSM tillstyrker utredningens förslag.

Att det främjande arbetet skapar förutsättningar för empati och förståelse för människors olikheter är enligt SPSM viktigt. SPSM delar därför utredningens bedömning att begreppet tolerans bör tas bort, med utgångspunkt i promemorians teoretiska diskussion kring begreppet.

4.1.3 Forum för levande historias uppgifter i 1 § omformuleras

SPSM tillstyrker förslaget i huvudsak, men ser vissa tveksamheter och en otydlighet avseende begreppet intolerans och vad det står för.

SPSM ser positivt på att resonemanget om intolerans tar utgångspunkt ur teorier med bred ansats. SPSM hade dock gärna sett att utredningen på ett mer utförligt sätt resonerat om begreppet intolerans, bland annat i förhållande till diskriminering, och diskrimineringsgrunder. Vissa diskrimineringsgrunder lyfts och betonas i promemorian, andra inte. SPSM menar att utredningen borde ha gjort en analys av hur FLH:s förändrade uppdrag förhåller sig till Diskrimineringsombudsmannens uppdrag.

SPSM invänder mot resonemanget att det finns en inbodd förförståelse kring att personer med funktionsnedsättning (och hbtqi-personer) implicit omfattas inom ramen för intoleransbegreppet (s. 68-69 i promemorian). SPSM vill också påpeka

⁵ Läs mer om egenskaper som gör läromedel tillgängliga här: <https://hittalaromedel.spsm.se/vad-gor-laromedel-tillgangliga/>

att begreppet *funktionsnedsättning* bör användas i detta sammanhang, och inte begreppet *funktionsvariationer*.⁶

Av erfarenhet ser SPSM att situationer för personer med funktionsnedsättning inte uppmärksammas explicit när det kommer till frågor som rör intersektionella perspektiv om hur olika maktordningar och diskrimineringsgrunder påverkar, och ibland, förstärker varandra. Som ett exempelvis kan nämnas SOU 2014:34 där intersektionalitet i arbetslivet utreds och där funktionshinderperspektivet endast förekommer genom att funktionsnedsättning nämns som en diskrimineringsgrund bland flera, men sedan är helt frånvarande.⁷ Ett annat exempel är att erfarenheter av rasism för personer med funktionsnedsättning är ett mycket begränsat forskningsområde, där det behövs intersektionell forskning, vilket Barnombudsmannen uppmärksammar i sin rapport *Om barns och ungas utsatthet för rasism* (2021).⁸

Utifrån det historiska perspektivet så vet vi att det under Förintelsen fanns en människosyn som fick direkta och oerhörda konsekvenser, just för bland annat för personer med funktionsnedsättning.⁹ Då historien talar sitt tydliga språk och tendensen att personer med funktionsnedsättning riskerar att exkluderas i intersektionella insatser än idag menar SPSM att det är viktigt att detta perspektiv är tydligt framskrivet i myndighetens uppdrag. Skrivningen om intolerans är enligt SPSM därför inte helt optimal, då det är otydligt vad som avses. Eventuellt skulle både funktionsrättsperspektivet såväl som hbtqi-perspektivet kunna skrivas fram i instruktionen för FLH.

4.2.5 Uppgift att verka för att samordna och följa upp insatser för att motverka rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

SPSM delar bedömningen.

I promemorian går att läsa att uppdraget innefattar att ”erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser om olika former av rasism och *intolerans* i historien och idag till skolans personal och andra relevanta yrkesgrupper.” Såsom påpekats ovan, kan det behöva förtydligas vad som avses med intolerans. Om det innefattar intolerans mot personer med funktionsnedsättning och hbtqi-personer som kan leda till fientlighet och hatbrott kan detta enligt SPSM behöva förtydligas. Det finns annars en risk för att dessa perspektiv förbises. Även i detta sammanhang är det enligt SPSM viktigt att utgå från intersektionella perspektiv, så att sårbara

⁶ Se exempelvis diskrimineringslagen och definition i Socialstyrelsens termbank.

⁷ SOU 2014:34 Inte bara jämställdhet - Intersektionella perspektiv på hinder och möjligheter i arbetslivet.

⁸ Barnombudsmannen, 2021, *Om barns och ungas utsatthet för rasism*, s. 22 och 66.

⁹ Forum för levande historia: <https://www.levandehistoria.se/fakta-om-forintelsen/den-nazistiska-forfoljelsen-av-andra-grupper/aktion-t4-om-manniskosyn-i>

grupper som riskeras dubbel diskriminering eller annan utsatthet särskilt uppmärksammas.

I detta ärende har Lena Hammar, Karina Johansson och Ann-Sofie Montelius varit sakkunniga. Föredragande har varit juristen Rebecka Pomerling.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Fredrik
Malmberg
(GD) Elektroniskt
undertecknad av
Fredrik Malmberg (GD)
Datum: 2022.06.21
10:22:12 +02'00'

Fredrik Malmberg

Generaldirektör